

לענין שלום בית

Introduction: Josh's Q...In general: Q=if, in enhancing ש"ב for patient, also cause to be done?

A) Sources and Definition of ש"ב:

1. מס' שבת דף כה ע"ב—(איכה ג') ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה. מאי ותזנח משלום נפשי? - אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת.

2. מס' שבת דף כג ע"ב—אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.

3. [מ"א ק"א 61' - מ"א ק"א 60'] בראשית רבה (וילנא) פרשה יז ד"ה ח -- שאלו את רבי יהושע ... (רשימת תשובות לשאלות על ההבדלים בין איש לאשה)...ומפני מה ניתן לה מצות נדה, על ידי ששפכה דמו של אדם הראשון לפיכך ניתן לה מצות נדה, ומפני מה ניתן לה מצות חלה, על ידי שקלקלה את אדה"ר שהיה גמר חלתו של עולם, לפיכך ניתן לה מצות חלה, ומפני מה ניתן לה מצות נר שבת, א"ל ע"י שכבתה נשמתו של אדה"ר לפיכך ניתן לה מצות נר שבת.

א"כ: ב' טעמים לנ"ש—ש"ב, וכבתה נרו של עולם

4. [מ"א ק"א 61' - מ"א ק"א 60'] שו"ת הר צבי א"ח א --הנ"מ בין הטעמים, דלטעם משום ש"ב, המצוה היא שיהא אור בבית וזה עיקר המצוה לא במעשה ההדלקה אלא בהאור ... אבל לטעם השני שהיא כבתה נרו של עולם, עיקר המצוה במעשה ההדלקה, שצריכה להאיר במעשה היפוך ממעשה הכבוי. ולכן לטעם ש"ב היה מן הדין שנוסח הברכה יהיה על נר של שבת, ורק בשביל האשה שיש בה טעם נוסף שבשביל טעם זה עיקר המצוה הוא בהדלקה, ולכן גם באיש לא פלוג וקבעו מטבע בלשון להדליק, וקמ"ל השו"ע דאפילו האיש מברך בלשון להדליק ולא על נר של שבת."

ואולי לפע"ד שכ"ע שטעם נ"ש=ש"ב, רק שקדימת האשה היא מטעם כבתה -- או מטעם אחר: ש"ע א"ח סי' רסג-ג--הנשים מזהירות בו יותר, מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית.

5. מהר"ל, נר מצוה עמוד כו--דבר זה עושה שלום אל הכל, שכל אחד עומד בשלו ואינו נכנס בגבולו של אחר, כי זהו ענין הצורה שהוא שלום אל הכל. ולכך נקרא נר של שבת שלום בית

B) Relation of נ"ש to ש"ב:

6. רש"י (לשבת כ"ג ע"ב): "שבני ביתו מצטערין לישב בחשך." (וכ"כ הב"י א"ח תרעא-א).

7. הארוחות חיים לר' אהרן הכהן מלוניל ז"ל בה' שבת שבמקום שאין נר אין שלום לפי שאדם הולך חשכים ונכשל ואז כועס על בני ביתו ע"ש. רואים שהא"ח מבאר שהכוונה, שאי הדלקת הנר מביא באמת להפרת שלום בית ממש. (וכן הוא התשב"ץ קטן סימן ו')

והשאלות מבאר שהדבר שיביא לקטטה הוא שבחושך לא יוכל לאכול ולשתות ומענייא שבתא.

C) הלכות vs ש"ב:

8. ארחות צדיקים, הקדמה-- ויחניף אדם לאשתו משום ש"ב, לבעל חובו שלא ילחצנו, לרבו שילמדנו תורה. ומצוה גדולה להחניף לתלמידיו ולחביריו, כדי שילמדו ושישמעו לדבריו לקבל תוכחתו לקיים המצוות. וכן כל אדם שהוא סבור שימשכנו אליו שישמע לו לקיים המצוות, ואם יבוא עליו בכעס לא ישמע לו, אלא בחניפות יקבל תוכחתו, מצוה גדולה להחניף לו כדי להוציא יקר מזולל. כי יש אדם שאינו מקבל תוכחה בגערה אלא בנחת

9. תרומת הדשן חלק א (שו"ת) סימן רסג--שאלה: ראובן קיים כבר פר"ר ונתאלמן ורוצה לישא אשה וירא מקטטה שתהא בין האשה וילדיו, ומתוך כך נשאה לבו לקחת אשה שהיא מוחזקת לכל שאינה בת מריבה כלל אבל אינה בת בנים כלל, ואם לא ימצא אשה אפי' כזאת דעתו למנוע לישא אשה לגמרי מדאגתו על הקטטה יפה הוא עושה או לאו? ...  
תשובה: (בקיזור: למנוע קטטה ובכדי שיהיה ש"ב, מוטב שישא את האשה שאינה בת בנים אף כי בזה מבטל מצוות ולערב אל תנח ידך).

10. שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ב' סימן קסו ד"ה הנה האברים--ולכן לצורך גדול יש להתיר לכהן לבקר חולה קרובו כגון מפני צער הגדול כשהחולה הוא אביו או בנו, ומשום שלום המשפחה כשהם קרובי אשתו וכ"ש כשאשתו חולה שהוא ענין שלום בית וכדומה. אבל יברר מה שאפשר לו אם יש שם עתה מת ישראל ואם א"א לברר יש לסמוך עליה שם מת ישראל, דאף בבית החולים גדול טובא כהא דבעליו האספיטאל אשר שם איכא כמעט תמיד מתים מצד ריבוי החולים שנמצאים שם, מ"מ חולים ישראלים הם מיעוט ויש לסמוך כשא"א לברר שחולי ישראל הם מהרוב חולים לחיים והמתים הם מהנכרים שהם הרוב הגדול מהחולים.

אבל כמובן שאין ש"ב עולה על כל עבירה חמורה!!

D) So, our problem is: should the doctor continue to enhance ש"ב or withdraw?  
Suggest: first define שלום. IF intermarriage is destructive of ש"ב he should withdraw.  
If independent of each other, he should continue.

Is there a source for this? Yes—

11. מר"ז זצ"ל בעמק הלכה ח"א סי' מ"ב:

אחד נדר מאה דולר לת"ת אם בנו ישוב מהמלחמה "בשלום", והבן שב בריא וחזק--עם נכריה בחיקו! האם חייב לשלם?

משנה טבול יום ד:--התורם את הבור ואמר ה"ז תרומה ע"מ שתעלה שלום, (אז אומר הת"ק) שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה, רבי שמעון--אף מן הטומאה.  
א"כ, מחלוקת בהגדרת "שלום"... לת"ק "שלום" ממעט חסרון בגוף התרומה ולא באיכות, ולר"ש גם באיכות. ממילא בנ"ד הת"ק יסבור שחזר "בשלום", ור"ש--שזה לא נקרא שלום. והרמב"ם (תרומות ד:יח) פסק כת"ק.  
ומר"ז נושא ונותן ומסיק שהלכה כת"ק והאב חייב לשלם.

12. Of course, there are other considerations as well that we haven't touched upon—as: definition and relevance of פקר"נ, the element of עור etc. Discussed only שלום and ש"ב...

שנה טובה--ושנה של שלום מבית ומבחוץ



לענין שלום בית

Following material is to be used both for יום עיון for Semikha students (~20 minutes), and also for Rabbinic Alumni conf. (~45 minutes). Student part should culminate in Zeide's תשובה. For alumni, may use part of this but concentrate on the "political" aspects—thus, in addition to Zeide's תשובה (#18), use #14 (מהר"ל) and anything that follows, and also passage from משך חכמה לבשלח ד"ה והמים תשובה נ"ד בשו"ת ר' אלי' מזרחי and digest of the long חומה היה להם חומה.

הנימוק לנר שבת--המקורות:

1. מס' שבת דף כה ע"ב—(איכה ג') ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה. מאי ותזנח משלום נפשי? - אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת.

2. מס' שבת דף כג ע"ב--אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.  
(מש"כ אלה בפרק יח נ"ע א"ע. אולם מש"כ הקדוש בבא"ס אין כנראה יחס כ"פ)

חשיבות ענין שלום בית ומקורו בתורה שבכתב:

3. הרמב"ן בתשובותיו (מובא בריטב"א לשבועות דף לו/א)--האומר ע"ד פלוני אני נשבע או נודר הוא ע"מ שלא ימחה אלא שישתוק לפיכך אם שתק בשעת שמועה נתקיימה השבועה או הנדר ואם מיחה בשעת שמועה לא נתקיימו וכעין מה שארז"ל שטעם הפרת בעל הוא מפני שהאשה ע"ד בעלה נודרת כלומר על רצון בעלה אלא שנתנה תורה זמן לבעל לשתיקה יום אחד וגזירת הכתוב הוא לתת לו זמן זה להמלך משום שלום הבית

מדוע קודמת האשה לאיש במצות נר שבת?

4. [נ"מ א"ק א"מ 160] בראשית רבה (וילנא) פרשה יז ד"ה ח -- שאלו את רבי יהושע ... (רשימת תשובות לשאלות על ההבדלים בין איש לאשה)... ומפני מה ניתן לה מצות נדה, על ידי ששפכה דמו של אדם הראשון לפיכך ניתן לה מצות נדה, ומפני מה ניתן לה מצות חלה, על ידי שקלקלה את אדה"ר שהיה גמר חלתו של עולם, לפיכך ניתן לה מצות חלה, ומפני מה ניתן לה מצות נר שבת, א"ל ע"י שכבתה נשמתו של אדה"ר לפיכך ניתן לה מצות נר שבת.

5. [נ"מ ב"ן א"ע אכנתרן] שו"ת הר צבי אר"ח א סימן קמ ד"ה ע"ד ההערה--מצטט ממי שרצה לומר "דיש ב' טעמים על מצות הדלקת נר של שבת: א' משום שלום בית... וב' מפני שהאשה כבתה נרו של עולם. והנ"מ בין הטעמים, דלטעם משום ש"ב, המצוה היא שיהא אור בבית וזה עיקר המצוה לא במעשה ההדלקה אלא בהאור... אבל לטעם השני שהיא כבתה נרו של עולם, עיקר המצוה במעשה ההדלקה, שצריכה להאיר במעשה היפוך ממעשה הכבוי. ולכן לטעם ש"ב היה מן הדין שנוסח הברכה יהיה על נר של שבת, ורק בשביל האשה שיש בה טעם נוסף שבשביל טעם זה עיקר המצוה הוא בהדלקה, ולכן גם באיש לא פלוג וקבעו מטבע בלשון להדליק, וקמ"ל השו"ע דאפילו האיש מברך בלשון להדליק ולא על נר של שבת."

6. [נ"מ א"ק א"מ 160] האשה מצויה בבית ש"ע אר"ח סי' רסג--הנשים מוזהרות בו יותר, מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית.

היחס בין נר שבת לשלום בית:

7. [נ"מ א"ק א"מ 160] רש"י (לשבת כ"ג ע"ב--נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו): "והכי אמרינן,

לקמן (שבת כה, ב) ותזנח משלום נפשי - זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחשך. (וכ"כ הב"י אר"ח תרעח-א).

8. [פסל פסל פסל שר"ת פעולת צדיק חלק ב סימן קצט ד"ה שאלה: מי--שאלה: מי שכבה לו הנר בסוכות שחל בשבת אם מחויב לאכול בסוכה או לאו. תשובה: יראה דאין מחויב ופטור הוא מדינא וצריך לצאת לאכול שם בבית במקום שיש שם נר כדאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה ואין לך מצטער גדול מזה שמצטער לישב בחשך וכדאמר' בשבת ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת ופרש"י שמצטערי' לישב בחשך.]

9. [189 ב' נ"מ וק"ס: נכס וכו' 108. וא"א לאכול] הארחות חיים לר' אהרן הכהן מלוניל ז"ל בה' שבת בפירושו למשנת במה מדליקין: ותזנח משלום נפשי זה הדלקת הנר בשבת. דר"ל, שבמקום שאין נר אין שלום לפי שאדם הולך חשכים ונכשל ואז כועס על בני ביתו ע"ש. רואים שהאר"ח מבאר שהכוונה, שאי הדלקת הנר מביא באמת להפרת שלום בית ממש. (וקצת פאיי"ה לזה אמר' שבת כ"ה ע"ה. אחרי שאמ"א פ"א דגמ' רבי אבהו: לו הוציאת נר בשבת מצטער: נשית' 106 - אמר רבי ירמיה: לו בית המרחץ רבי יוחנן אמר לו פחית' ידים ופגלים בחמין. רבי יצחק נפחא אמר: לו אמר נא וכלים נאים ששליה רבי אבא אמר: לו אמר מוצט' ואשר מקולטת' את' מלאן שכלם התכוונו לצבירים גשמיים. ולכן גם נר שבת היא כזו שלא ייכשל בחפצי הבית ויבא לידי כ"ה 108): (וכן הוא התשב"ץ קטן סימן ו')

והשאלות בפ' תצוה (שאלתא ס"ג): על האיבעיא דנר וקידוש הי מנייהו עדיף: "או דילמא נר עדיף דאי ליכא נר לא מיתכיל ליה ולא מישתתי ליה ומענייא שבתא ולא הוי שלום בביתה". הרי שגם השאלות מבאר שאי-הדלקת הנר יביא להפרת ש"ב... רק מחולקים בהנימוק, דהאר"ח מבאר שיביא לקטטה בגלל שהולך חשכים ונכשל. והשאלות מבאר שהדבר שיביא לקטטה הוא שבחושך לא יוכל לאכול ולשתות ומענייא שבתא. והיוצא מדברי שניהם שהדלקת הנר מביא לידי ש"ב ממש (הנ"ל מובא בשו"ת ציצ' אליעזר ח"ג סימן כו)

#### שלום בית עולה על הלכות וערכים אחרים:

10. [ע"ה שאלה על ציין אפ"ה אל תנח יצחק] תרומת הדשן חלק א (שו"ת) סימן רסג-- שאלה: ראובן קיים כבר פר"ר ונתאלמן ורוצה לישא אשה וירא מקטטה שתהא בין האשה וילדיו, ומתוך כך נשאה לבו לקחת אשה שהיא מוחזקת לכל שאינה בת מריבה כלל אבל אינה בת בנים כלל, ואם לא ימצא אשה אפי' כזאת דעתו למנוע לישא אשה לגמרי מדאגתו על הקטטה יפה הוא עושה או לאו? ... תשובה: (בקיצור: למנוע קטטה ובכדי שיהיה ש"ב, מוטב שישא את האשה שאינה בת בנים אף כי בזה מבטל מצוות ולערב אל תנח ידך).

11. [ע"ה שאלה על ספק איסור 16 אמ"א פ"א דגמ' רבי אבהו] שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ב' סימן קסו ד"ה הנה האברים--ולכן לצורך גדול יש להתיר לכהן לבקר חולה קרובו כגון מפני צערו הגדול כשהחולה הוא אביו או בנו, ומשום שלום המשפחה כשהם קרובי אשתו וכ"ש כשאשתו חולה שהוא ענין שלום בית וכדומה. אבל יברר מה שאפשר לו אם יש שם עתה מת ישראל ואם א"א לברר יש לסמוך שליכא שם מת ישראל, דאף בבית החולים גדול טובא כהא דבעלויו האספיטאל אשר שם איכא כמעט תמיד מתים מצד ריבוי החולים שנמצאים שם, מ"מ חולים ישראלים הם מיעוט ויש לסמוך כשא"א לברר שחולי ישראל הם מהרוב חולים לחיים והמתים הם מהנכרים שהם הרוב הגדול מהחולים.

12. [ע"ה שאלה על איסור תניפה] ארחות צדיקים, הקדמה-- ויחניף אדם לאשתו משום ש"ב, לבעל חובו שלא ילחצנו, לרבו' שילמדנו תורה. ומצוה גדולה להחניף לתלמידיו



13. [ע"ה סוף ספר איסורי ביטול / פתורי אכילת ק"ח. וק"ס ס' / ו' סוף ספר בא"ט] אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד רעז ד"ה מעשה ברבי מאיר--מעשה בר"מ שהיה דורש בלילי שבת בביהכנ"ס ויצאה אשה אחת לשמוע קולו וערב לה, ובא בעלה מן התפלה ולא מצאה והיא יושבת עד שכבה נר שבת ובאה, אמר לה בעלה היכן היית, אמרה לו שמעתי קול הדרשן שבביהכנ"ס וערב לי וישבתי עד זמן זה... נשבע בעלה שלא תבא לרשותו עד שתרוק בפני הדרשן, ומפני שגדול היה ר"מ מאנה לעשות זאת והלכה לבית אביה. לאחר זמן נשאו העם ונתנו בדבר עד שנשמע הקול לר"מ'. מה עשה ז"ל, אמר לאשה א' לכי דעי לי היכן פלוגית שנשבע עליה בעלה בדבר זה, הלכה אותה אשה ומצאה אותה יושבת עם עשר נשים ביום השבת נושאות ונותנות בדבר זה, הלכה האשה והגידה לר"מ. הלך אצל הנשים וישב על הפתח ואמר להן: מאיר אני, שמא יש בכן מי שהיא יודעת ללחוש העין מפני שעיני מרדה עלי, והיו הנשים אומרות לזאת האשה: לחשי עיניו ורוקי בפניו כדי שתצאי משבועת בעלך, ואמרו הנשים לפני ר"מ: רבי, איני יכול ללחוש אלא זאת האשה, והלכו להן והניחוה לבדה. בקשה לילך עמהן, אחזה בידה ואמר לה: לחשי עיני כדי שתהיה רפואה על ידך, אמרה לו חיי ראשך שאין אני יכולה ללחוש, א"ל א"כ רוקי בה שבע פעמים והקב"ה ישלח רפואה, אמרה אין אני יכולה, ולא הניחה עד שירקה בפניו שבע פעמים ואחז בידה והוליכה לבית בעלה ואמר לה אמרי לבעלך אתה נשבעת שארוק לפניו פעם אחת כבר ירקתי שבע פעמים, והלך לבית הכנסת. וכבר ידעו בדבר, עמדו תלמידיו ואמרו לו: רבינו כל זה בזית בתורה ובלומדיה, אמר להם כדאי לו למאיר להיות כרבו, מה שם המפורש שכתב בקדושה אמר הקב"ה ימחק כדי לעשות שלום בין איש לאשתו (בסוטה). מאיר על אחת כו"כ.

14. [פנימאליק: פֿאַנטאַזיע ייחוד צו פֿאַנטאַזיע פֿאַנטאַזיע] מהר"ל, נר מצוה עמוד כו--כך צריך שיהיה נר ממש, כי הנר הוא שלום בית טפי אבל לא מדורה, מפני שאין זה שלום בית, כי אין יכול לקרב אל המדורה כמו שיכול לקרב עצמו אל הנר ולהיות נהנה בו. ועוד, כי כאשר הושלם העולם קבל העולם צורה האלקית, כמו שהגוף מן האדם כאשר הושלם מקבל הנשמה האלקית שנקראת נר, כמו שהתבאר למעלה כי יקרא הנשמה נר. וכך העולם הושלם וזה היה ביום השבת שבו הושלם העולם, ואז היה מקבל הצורה, ודבר זה נקרא נר. ודבר זה עושה שלום אל הכל, שכל אחד עומד בשלו ואינו נכנס בגבולו של אחר, כי זהו ענין הצורה שהוא שלום אל הכל. ולכך נקרא נר של שבת שלום בית, כי נר של שבת הוא דוגמא ודמיון לזה, לכך צריך שיהיה מדליק נר ולא אבוקה.

15. וקטע האמרה אל מושע מורחם של ע"ב—מערב ביתי לערב [עלמ]—ר' סוכה דף נ"ג ע"א וע"ב בשעה שכרה דוד שיתין וכו' נשא אחיתופל ק"ו בעצמו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם כולו עאכ"כ, עיי"ש.ה. משמע ברור שהלאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם נדחה במקום שיוכל להגיע מזה לביטול השלום, ושנית—שהמושג של ש"ב הורחב מערך ביתי-משפחתי לערך אוניברסאלי.

16. גם ר' דברי בעל "משך חכמה" לבשלח, ד"ה והמים להם חומה....

17. גם—אולי!—לענין קנאים אף כי המונח "שלום בית" לא נזכר בפירוש—ר' תשובה נ"ד בשו"ת ר' אלי' מזרחי.

18. (על השקצות "שמוס" באלאסאנין עבירות) מ"ז וצ"ל בעמק הלכה ח"א סי' מ"ב:

אחד נדר מאה דולר לת"ת אם בנו ישוב מהמלחמה "בשלום", והבן שב בריא וחזק--עם נכריה בחיקו! האם חייב לשלם?

משנה טבול יום ד:ז--התורם את הבור ואמר ה"ז תרומה ע"מ שתעלה שלום, (אז אומר הת"ק) שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה, רבי שמעון--אף מן הטומאה.

א"כ, מחלוקת בהגדרת "שלום"...לת"ק "שלום" ממעט חסרון בגוף התרומה ולא באיכות, ולר"ש גם באיכות. ממילא בנ"ד הת"ק יסבור שחזר "בשלום", ור"ש--שזה לא נקרא שלום.

והרמב"ם (תרומות ד:יח) פסק כת"ק.

ומ"ז נושא ונותן ומסיק שהלכה כת"ק והאב חייב לשלם.

This relates to questions often asked by mental health professionals... Does it relate as well to questions of domestic Sh.B.?

19. אליהו זוטא (איש שלום) פרשה יז ד"ה אמר רבי אלעזר: אמר רבי אלעזר בן עזריה א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך (שם /ישעיהו/ נ"ד י"ג) אל תקרי בניך אלא בוניך.

תמיד חשבתי על הפשט במאמר זה. מה בא ללמדנו?

והנה מיד לפני זה בסדר התפילות אנו אומרים: תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר (חבקוק ג) הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות (מסכת מגילה דף כח עמוד ב). וזה קשה מאוד בעיני, הלא אם כן הוא מדוע לא שונים מיד הלכות או לכה"פ הלכה אחת? מדוע לומדים מיד אגדתא ולא מאמר הלכתי?

ונראה, שמאמר האליהו זוטא שתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, אינו בא כסתם תיאור של מצב מסוים, דהיינו, שדרך כלל ת"ח מרבים שלום בעולם, אלא שזהו דין, זהו ממש הלכה, שעל כל ת"ח ות"ח להרבות שלום בעולם, עליו להתיחס בדרכי נועם ובדרכי נימוס גם לת"ח אחרים וגם לסתם בני אדם וכך להשליט שלום בתבל. אין זו אגדה, זו הלכה!

וואולי לזה כיוון התדב"א: יש דברים שאדם יכול לחשוב שהם סתם הליכות עולם, ואינם מחילים חובה על האדם, ועל-כן אמר אל תקרי הליכות אלא הלכות, שיש הליכות שהן יותר נהליכות, והן עולות לדרגה של הלכות ואותן צריכים ללמוד בעיון וכך לזכות לחיי העולם הבא.